

ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΣ
ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ
Κρήτη, 6-14 Ὀκτωβρίου 2009

ΕΚΘΕΣΗ

Μητροπολίτη Κωνσταντίας – Αμμοχώστου
Προέδρου τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως

1. Ἐκ μέρους τῶν μελῶν τοῦ Προεδρείου, τῆς Γραμματείας καὶ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, καλωσορίζω ὅλους ἐσᾶς στὴ συνάντηση αὐτὴ τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ τὴν προηγούμενη συνάντηση τῆς Kuala Lumpur τῆς Μαλαισίας τὸ 2005. Ἐκφράζω, συγχρόνως, τὴν ἱκανοποίησή μου γιὰ τὴ συμμετοχή σας ὡς μελῶν τῆς Ὀλομελείας τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, γεγονός πού φανερώνει τὸ ζωντὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ δέσμευση τῶν Ἐκκλησιῶν πού ἐκπροσωπεῖτε, ἀφ' ἑνὸς μὲν γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ γιὰ τὸν ἀπὸ κοινού ἐπιδιωκόμενο σκοπὸ τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν, πρῶτο καὶ ὕψιστο στόχο τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστεως καὶ Τάξεως. Ὑπογραμμίζω τὸ γεγονός ὅτι περίπου τὸ 80% τῶν μελῶν τῆς Ὀλομελείας γιὰ πρώτη φορὰ μετέχουν στὸ σῶμα αὐτὸ καὶ εὐχομαι αὐτὸ νὰ ἀποβεῖ δημιουργικὸ καὶ παραγωγικὸ μὲ νέες σκέψεις καὶ προοπτικὲς γιὰ τὴν Πίστη καὶ Τάξη.

2. Ἐπιπρόσθετα ἀπὸ τὶς εὐχαριστίες πού ἐξέφρασα χθὲς στὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη καὶ πρὸς ὅλες τὶς Ἐκκλησιαστικὲς καὶ Πολιτικὲς ἀρχές τοῦ τόπου καὶ τοὺς διάφορους ὀργανισμούς, πού μὲ ποικίλους τρόπους βοήθησαν ἢ πρόσφεραν στὴ διοργάνωση τῆς συνάντησης τῆς Ὀλομελείας αὐτῆς, εὐχαριστῶ ἐξ ἴσου τὰ μέλη τῆς Διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἀγαστὴ συνεργασία πού εἶχαμε ἀπὸ τὴν ἐκλογή μας ἀπὸ τὴν τελευταία Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν στὸ Porto Alegre τῆς Βραζιλίας μέχρι καὶ σήμερα, γιὰ τὴν ἀφοσίωσή τους στὴν ἀποστολὴ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ γιὰ τὸ ἔργο πού ἔχει παραχθεῖ μέχρι τώρα εἴτε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ Διαρκὴ Ἐπιτροπὴ εἴτε ἀπὸ τὶς Ὑποεπιτροπές, τῶν ὁποίων τὸ ἔργο θὰ συζητηθεῖ κατὰ τὴν παροῦσα συνάντησή μας. Θὰ ἦταν παράλειψή μου, βεβαίως, ἂν δὲν εὐχαριστοῦσα τὸ Διευθυντὴ τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, αἰδεσιμολογιώτατο καθηγητὴ κ. John Gibeau, ὁ ὁποῖος πρὸ διετίας περίπου ἀνέλαβε τὴ θέση αὐτῆ. Τὸν καλωσορίζουμε στὴν οἰκογένεια τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως καὶ τοῦ

εὐχόμεθα ἐπιτυχία στὸ ἔργο του. Εὐχαριστοῦμε ἐπίσης καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἐπιτελείου, πού, μὲ τὴν ἐμπειρία τους καὶ τὴ θεολογικὴ τους κατάρτιση ἐνισχύουν τὸ ἔργο τῶν θεολογικῶν μελετῶν.

3. Τέλος, ἀλλὰ ὄχι ἔσχατη, εὐχαριστῶ τὴν Ἐπιτροπὴ Προγραμματισμοῦ τῆς συνελεύσεως τῆς Ὀλομελείας ὑπὸ τὴν προεδρεία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Δρος Καθηγητῆ Σασίμων Γενναδίου, πού ἀνέλαβε τὸ δύσκολο ἔργο προετοιμασίας, μὲ στόχο, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ὁμαλὴ διεξαγωγὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ὀλομελείας, ἀφ' ἑτέρου δέ, μὲ τὴ θεματολογία καὶ τὸ μεταξύ μας διάλογο νὰ δημιουργηθεῖ μία νέα δυναμικὴ γιὰ τὴν Πίστη καὶ Τάξη πού νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς προσδοκίες τῶν Ἐκκλησιῶν μελῶν καὶ στὶς σύγχρονες καταστάσεις τῶν κοινωνιῶν. Στὰ πλαίσια αὐτά, εὐχαριστοῦμε, βεβαίως καὶ τοὺς ὁμιλητές, οἱ ὁποῖοι πρόθυμα ἀποδέχθηκαν τὴν πρότασή μας νὰ ἀναπτύξουν τὰ θέματα πού τοὺς δόθηκαν, γιατί ἀγαποῦν τὸ ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς μας, ὅπως ἐπίσης καὶ τοὺς προέδρους τῶν συνεδριῶν τῆς Ὀλομελείας καὶ τῶν Ὁμάδων Ἐργασίας.

Πίστις καὶ Τάξις: Πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐλπίδες καὶ Πραγματικότητα

4. Ἐπειτα ἀπὸ τὶς εὐχαριστίες πού καθηκόντως ἐξέφρασα, ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου ὡς Προέδρου τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, καὶ πάλιν, ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου αὐτὴ θὰ ἀναπτύξω ὀρισμένες σκέψεις γιὰ τὴ γενικότερη προσφορὰ τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως στὸ θέμα γιὰ τὸ ὁποῖο κλήθηκε νὰ συμβάλει, αὐτὸ τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖο θὰ ἀπασχολήσῃ καὶ τὴ δική μας συνέλευση τῆς Ὀλομελείας μὲ τὸ θέμα: «Κεκλημένοι εἰς μίαν Ἐκκλησίαν». Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ σύγχρονη Οἰκουμενικὴ Κίνησις ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα ὀργανώθηκε σὲ τρεῖς τομεῖς: τὸν τομέα «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας», τὸν τομέα Ἱεραποστολῆς καὶ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τὸν τομέα Πίστεως καὶ Τάξεως. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ κατάφερε νὰ ὀδηγήσῃ τὶς Ἐκκλησίες ἔξω ἀπὸ τὴν ἀπομόνωση καὶ νὰ τὶς θέσῃ σὲ τροχιά διαλόγου. Τὸ γεγονός αὐτό, μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξουμε, ἄλλαξε τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς τῶν Ἐκκλησιῶν, γιατί πλέον ἡ ἔννοια καὶ ἡ πράξις τοῦ διαλόγου ἔγινε οὐσιαστικὴ στὴ σχέση τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας μὲ τὴν ἄλλη ἢ καὶ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν μεταξύ τους. Ἐκτός, λοιπόν, ἀπὸ τὴν ἴδρυση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν τὸ 1948, ἓνα ἄλλο σημαντικὸ βῆμα ἦταν ἡ ἔναρξις εἴτε τῶν διμερῶν θεολογικῶν διαλόγων εἴτε τῶν πολυμερῶν στὰ πλαίσια τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν κινήματων τῆς Ἱεραποστολῆς καὶ Εὐαγγελισμοῦ, κατὰ κύριο δὲ λόγο ὑπὸ τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως. Σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ καὶ ἡ ἴδρυση τῶν διαφόρων περιφερειακῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων.

5. Ειδικότερα για την Πίστη και Τάξη, ή συμβολή της δύναται να συστηματοποιηθεί στους ακόλουθους τομείς, στους οποίους θα κάνουμε σύντομη αναφορά.

α) Παγκόσμιες Διασκέψεις τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως.

β) Συνεργασία μὲ τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν.

γ) Θεολογικὲς μελέτες καὶ δημοσιεύσεις κειμένων ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπή.

6. Κρίνω ὅτι ἡ παροῦσα Συνέλευση τῆς Ὀλομελείας τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως εἶναι σημαντικὴ γιὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους. Ἡ Ἐπιτροπή, ἀπὸ τὴν πρώτη οὐσιαστικὰ συνάντησή της στὴ Λωζάννη τὸ 1927, συμπλήρωσε περισσότερα ἀπὸ ὀγδόντα χρόνια ζωῆς καὶ σημαντικῆς δραστηριότητος, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου ἔτυχαν εὐμενοῦς ἀναγνωρίσεως ἀπὸ ὅλους. Ἐχῶ πεῖ κατ' ἐπανάληψη πῶς, στὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας της, ἡ Πίστις καὶ Τάξις ἀποτελοῦσε ἓνα ἰσχυρὸ κίνημα, πὺ πῆγαζε κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες, μὲ μοναδικὸ καὶ ὑψιστὸ στόχο τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν. Τὰ δύο ἀντίστοιχα καὶ παράλληλα κινήματα, ἐκεῖνο τῆς Ἱεραποστολῆς καὶ Εὐαγγελισμοῦ, πὺ συμπληρῶνει ἑκατὸ χρόνια ζωῆς ἀπὸ τὴν πρώτη συνάντησή της στὸ Ἐδιμβούργο τὸ 1910, καὶ αὐτὸ τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, ἔγιναν ἡ βάση τῆς ιδρύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ), τὰ ἴδια δὲ μετατράπηκαν σὲ Ἐπιτροπὲς τοῦ Συμβουλίου. Διατηρῶ τὴν ἀποψη ὅτι ἡ Πίστις καὶ Τάξις, ἀπὸ τὴ στιγμή τῆς ἐντάξεώς της στὸ ΠΣΕ, ἔχασε τὴ δυναμικὴ της ὡς κίνημα γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ μπῆκε στὸς μηχανισμοὺς καὶ τὴ λειτουργικότητα ἐνὸς θεσμικοῦ ὀργάνου. Ἐν τούτοις, οὔτε ἡ Πίστις καὶ Τάξις θὰ μπορούσε νὰ διατηρήσει τὴν ἀνεξάρτητη ὑπαρξὴ καὶ δραστηριότητά της χωρὶς τὴν ἐνταξὴ της στὰ θεσμικὰ ὄργανα τοῦ ΠΣΕ, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ ΠΣΕ θὰ εἶχε ὀλοκληρωμένη ἀποστολὴ ἐὰν ἔλειπε ἀπὸ τὶς δραστηριότητές του καὶ τὴν ἀποστολὴ του πρὸς τὶς Ἐκκλησίες ἢ Πίστις καὶ Τάξις.

7. Ἔτσι, ὡς Ἐπιτροπὴ τοῦ ΠΣΕ, ἔχει ἐπιτελέσει ἀξιόλογο θεολογικὸ ἔργο εἴτε μὲ τὴν ὀργάνωση σημαντικῶν συναντήσεων, πὺ καθόρισαν τὴ θεματολογία τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, εἴτε μὲ τὴν ἐπεξεργασία θεολογικῶν μελετῶν καὶ τὴν παραγωγή σημαντικῶν κειμένων, πὺ ἀφοροῦν τὴ θεολογία, τὸ δόγμα, τὴ ζωὴ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὶς μεταξὺ τους σχέσεις, π.χ. τὸ «Βάπτισμα, Εὐχαριστία καὶ Ἱερωσύνη», ἢ αὐτὸ πὺ ἔχουμε ἐνώπιόν μας πρὸς μελέτη, «Ἡ φύση καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας» κ.ἄ. κείμενα, τὰ ὅποια ἐνισχύουν τὸ διάλογο καὶ συμβάλλουν στὴν προσπάθεια ἐξευρέσεως τῆς βάσεως γιὰ τὴ Χριστιανικὴ ἐνότητα. Ὑπενθυμίζω, βέβαια καὶ τὴν εὐρύτερη συμβολὴ τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως σὲ ζητήματα θεολογικὰ πὺ ἀπασχολοῦν ἐνίστε τὸ ΠΣΕ, εἰδικότερα δὲ τὶς Γενικὲς Συνελεύσεις τοῦ Συμβουλίου, ὅπως ἡ

Ἐκκλησιολογική Δήλωση τῆς τελευταίας Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Porto Alegre τῆς Βραζιλίας (2006), μὲ θέμα, «Κεκλημένοι εἰς μίαν Ἐκκλησίαν», ἐκείνη τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Καμπέρα (1991) καὶ ἄλλων προηγούμενων Γενικῶν Συνελεύσεων. Ἐπίσης, τὸ ἔργο τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως ἐπέδρασε καταλυτικὰ ὥστε νὰ ἐπέλθουν συμφωνίες ἐνότητας μεταξύ Ἐκκλησιῶν, ὅπως μεταξύ τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ Λουθηρανῶν τῆς Βορείου Εὐρώπης, γνωστῆς ὡς Συμφωνία τοῦ Πόρβο (Porvoo Agreement) καὶ πολλές ἄλλες συμφωνίες μεταξύ τῶν λεγομένων «Ἡνωμένων καὶ πρὸς ἔνωση Ἐκκλησιῶν» (United and Uniting Churches), γιὰ τὶς ὁποῖες ἡ Πίστις καὶ Τάξις διατηρεῖ εἰδικὸ πρόγραμμα.

α) Παγκόσμιες Διασκέψεις τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως.

8. Μέχρι σήμερα ἔχουν συγκληθεῖ πέντε ἐν συνόλῳ Παγκόσμιες Διασκέψεις τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστεως καὶ Τάξεως. Σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς Διασκέψεις αὐτὲς γινόταν ἐπιλογή ἐνὸς εἰδικοῦ θέματος μὲ ἐπίκεντρο τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀπὸ τὴν ἡμερήσια διάταξη καὶ τὶς Δηλώσεις τῶν Διασκέψεων καθίσταται φανερὸς ὁ θεολογικὸς προβληματισμὸς καθὼς καὶ ἡ μεθοδολογία ποὺ ἐφαρμοζόταν κατὰ τὶς ἐργασίες τῶν Διασκέψεων αὐτῶν. Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ παρακολουθήσουμε, μὲ πολλὴ συντομία τὸ πῶς κατανοήθηκε μέσα σὲ αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ πορεία ἢ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας σὲ διάφορες φάσεις καὶ σὲ πολλὰ ἐπίπεδα ἀπὸ τὶς Παγκόσμιες Διασκέψεις τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, ὅπως καὶ ἀπὸ ἄλλες συναφεῖς συναντήσεις, γιὰτὶ αὐτὸ ἔχει ἐπιπτώσεις στὴ σύγχρονη ἡμερήσια διάταξη καὶ μεθοδολογία τῆς Ἐπιτροπῆς.

9. Οἱ δύο πρῶτες Παγκόσμιες Διασκέψεις τῆς Ἐπιτροπῆς, Λωζάννη 1927, καὶ Ἐδιμβούργο 1937, ἐστίασαν τὸ ἔργο τους στὴν κατ' ἀρχὴν παρουσίαση, τὴ σύγκριση καὶ ἀνάλυση τῶν θέσεων τῶν Ἐκκλησιῶν ποὺ ἐκπροσωποῦνταν στὰ διάφορα θεολογικὰ ζητήματα. Παραλλήλως, ἐν τούτοις, μὲ δειλὰ βήματα προέβησαν καὶ σὲ μερικὲς ἀξιολογήσεις, γιὰ νὰ διαφανεῖ κατὰ πόσον ὑπῆρχαν ὁμοιότητες στὶς θεολογικὲς θέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν. Εἰδικώτερα, ἡ Διάσκεψη τῆς Λωζάννης ἀσχολήθηκε κυρίως μὲ τὰ θέματα τῆς ἐνότητας τῆς πίστεως τῶν Ἐκκλησιῶν, μὲ καθαρὰ ἐκκλησιολογικὰ ζητήματα καὶ μὲ θέματα τῆς ζωῆς τῶν Ἐκκλησιῶν. Τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχόλησαν τὴ Διάσκεψη τῆς Λωζάννης, καὶ τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζουμε ἀκόμα καὶ σήμερα στὰ διάφορα προγράμματα τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, ἦσαν τὰ ἀκόλουθα: α) ἡ κλήση πρὸς τὴν ἐνότητα, β) τὸ μήνυμα τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν κόσμον: τὸ Εὐαγγέλιο, γ) ἡ φύση τῆς Ἐκκλησίας, δ) ἡ κοινὴ ὁμολογία πίστεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ε) τὸ ὑπόργημα τῶν Ἐκκλησιῶν, στ) τὰ μυστήρια, ζ) Ἡ Χριστιανικὴ ἐνότητα καί, ἐπιπρόσθετα, οἱ ὑπάρχουσες σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν μεταξύ τους. Ἦδη,

για μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα αὐτά, διαρκοῦντος τοῦ χρόνου, ἔχουν γίνει εἰδικές θεολογικὲς μελέτες τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως.

10. Ἡ Διάσκεψη τοῦ Ἐδιμβούργου, ἐξ ἄλλου, ἐστίασε τὸν προβληματισμό της στὴ σχέση τῆς Ἐκκλησιολογίας μὲ τὴ Χριστολογία καθὼς καὶ μὲ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν. Τὰ τέσσερα θέματα τῆς Διασκέψεως τοῦ Ἐδιμβούργου ἦσαν τὰ ἀκόλουθα: 1. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 2. ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, 3. ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ: ὑπόρρημα καὶ μυστήρια, 4. ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας στὴ ζωὴ καὶ στὴ λατρεία. Διαπιστώνουμε ἀπὸ τὴ θεματολογία τῶν δύο πρώτων Παγκοσμίων Διασκέψεων, ὅπως βεβαίως καὶ τῶν ἐπόμενων, ὅτι ἔγινε ἐπιλογή ζητημάτων ποὺ διαιροῦν τὶς Ἐκκλησίες, μὲ στόχο νὰ διαφανεῖ ἡ δυνατότητα ποὺ προσφέρεται μέσῳ τοῦ διαλόγου γιὰ ὑπέρβαση τῶν θεολογικῶν, τῶν δογματικῶν, τῶν ἐκκλησιολογικῶν διαφορῶν καθὼς καὶ θεμάτων τῆς ζωῆς τῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ νὰ ὀδηγηθοῦν στὴν ἐνότητα τῆς πίστεως.

11. Ἡ Τρίτη Παγκόσμια Διάσκεψη, ἡ ὁποία συνήλθε μετὰ τὸ πέρας τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τὸ 1952 στὸ Λάντ (Lund) τῆς Σουηδίας, μετακινήθηκε ἀπὸ τὴ μεθοδολογία τῆς συγκριτικῆς θεολογίας καὶ ἐκκλησιολογίας τῶν δύο πρώτων Διασκέψεων στὴ μεθοδολογία τοῦ διαλόγου. Ἡ θεματολογία τῆς Διασκέψεως ὀδήγησε στὴ συζήτηση σημαντικῶν ζητημάτων, ὅπως αὐτὸ τῆς σχέσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως καὶ στὴ διεύρυνση τῆς συζητήσεως ὄχι μόνο στὴ Χριστολογία ἀλλὰ καὶ στὴν Τριαδολογία. Γιὰ πρώτη φορά, ὅμως, συνδέεται ἡ ἔννοια τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας μὲ μὴ θεολογικοὺς παράγοντες, ὅπως κοινωνικοὺς, πολιτιστικοὺς, πολιτικοὺς καὶ φυλετικοὺς ποὺ ἐπιδρῶν εἴτε στὴ διαίρεση εἴτε στὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Στὸ μήνυμά της ἡ Διάσκεψη ἐρωτᾷ τὶς Ἐκκλησίες «κατὰ πόσον θὰ μπορούσαν νὰ δραστηριοποιοῦνται ἀπὸ κοινῶν σὲ ὅλα τὰ θέματα ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα, ἐνεκα βαθέων διαφορῶν πίστεως, ἀναγκάζονται νὰ ἐνεργοῦν κεχωρισμένως». Αὐτὴ ἡ διατύπωση παρέμεινε γνωστὴ καὶ ὡς «ἀρχὴ τοῦ Λάντ» (Lund principle). Τὰ τέσσερα θέματα τῆς Διασκέψεως τοῦ Λάντ ἦσαν: α) ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία του, β) συνέχεια καὶ ἐνότητα, γ) τρόποι λατρείας, δ) κοινὸ ποτήριον. Μὲ ἄλλα λόγια ἐδῶ εἰσέρχεται ἡ σχέση Χριστολογίας καὶ Ἐκκλησιολογίας, ἡ ἔννοια τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, καὶ βεβαίως ἡ ποικιλία τῶν τρόπων λατρείας καὶ τὸ ἐξ ἴσου μεγάλο ζήτημα τοῦ κοινῶν ποτηρίου τῆς Εὐχαριστίας.

12. Ἡ Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, Μόντρεαλ Καναδᾶ 1963, ἀποτελεῖ καινοτομία στὴν προσπάθεια ὀρισμοῦ

τῆς ἐνότητος καὶ τὶς προτεινόμενες πρακτικὲς καὶ θεολογικὲς λύσεις¹. Ἡ θεματολογία τῆς Διασκέψεως περιστράφηκε γύρω ἀπὸ τρία ζητήματα: α) Χριστὸς καὶ Ἐκκλησία, β) λατρεία, γ) Παράδοση καὶ παραδόσεις. Ὅπως εἶναι φανερό, μὲ τὰ θέματα αὐτά, ἡ Διάσκεψη ἔχει θέσει τὸν δάκτυλο ἐπὶ τὸν τύπο τῶν ἡλῶν τῶν ἐκκλησιολογικῶν διαφορῶν ἀναφορικὰ μὲ τὴν Ἀποστολικὴ Παράδοση, τὴν ἔννοια τῆς Παραδόσεως σὲ σχέση μὲ τὴν Ἁγία Γραφή καθὼς καὶ τὸ θέμα τῶν Μυστηρίων καὶ τῆς ἔννοιας τῆς Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στὴν Εὐχαριστία. Ἡ καινοτομία τῆς Διασκέψεως ὀφείλεται κυρίως στὴν προταθεῖσα λύση τῆς σχέσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως. Γιὰ τὴ λύση τοῦ ζητήματος ἔκανε τὴ διάκριση μεταξὺ τῆς Παραδόσεως μὲ κεφαλαῖο Π καὶ τῆς παραδόσεως μὲ μικρὸ π. Ἔτσι, στὴν τελικὴ Ἐκθεσὴ τῆς ἡ Διάσκεψη ὀρίζει ὅτι «διὰ τῆς Παραδόσεως ἐννοεῖται τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, παραδιδόμενον ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ ἐντὸς καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τῆς παραδόσεως ἐννοεῖται ἡ διαδικασία τῆς παραδόσεως. Ὁ ὅρος παράδοση χρησιμοποιεῖται ὑπὸ δύο ἔννοιες, γιὰ νὰ φανερώσει ἐξ ἴσου τὴν ποικιλία τῶν τύπων διατυπώσεως, ὅπως ἐπίσης καὶ αὐτὸ πὸν ἀποκαλοῦμε ὁμολογιακὲς παραδόσεις, ἐπὶ παραδείγματι τὴ Λουθηρανικὴ παράδοση ἢ τὴ Μεταρρυθμισμένη παράδοση». Γιὰ πολλὰς, ἐν τούτοις, ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες, τὰ ζητήματα αὐτὰ παραμένουν ἀκόμη ἀνοικτά.

13. Ἡ Πέμπτη Παγκόσμια Διάσκεψη τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως συνῆλθε ἀπὸ τὶς 3-14 Αὐγούστου 1993 στὸ Σαντιάγκο ντὲ Κομποστέλα τῆς Ἰσπανίας καὶ εἶχε ὡς θέμα: «Πρὸς κοινῶν πίστεως, ζωῆς καὶ μαρτυρίας» ("Towards Koinonia in Faith, Life and Witness"). Ἄν καὶ εἶχε προηγηθεῖ ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν τῆς Καμπέρα (1991), ὅπου ἡ «κοινωνία» τοποθετήθηκε στὸ κέντρο τῶν συζητήσεων γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν, μὲ θέμα «Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας: δῶρο καὶ κλήση» (The Unity of the Church: Gift and Calling), ἐν τούτοις, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς υπάρξεως τῆς ἡ Πίστις καὶ Τάξις συζήτησε ὑπὸ διάφορες μορφὲς τὴν ἔννοια τῆς «κοινωνίας» ὡς ἐκκλησιολογικοῦ ὅρου πὸν περιγράφει τὸν τρόπο ἐνότητος καὶ κοινωνίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν Τριαδολογικὴ ἔννοια τῆς ἐνότητος ὡς κοινωνίας. Βεβαίως, ἡ «κοινωνία» κατανοήθηκε ὑπὸ διάφορες μορφὲς καὶ ἔννοιες, κυρίως δὲ ὅτι εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος νὰ βιωθεῖ ἡ ἐνότητα μέσα στὴν ποικιλία, πράγμα πὸν δὲν ἐννοοῦσαν κυρίως οἱ Ὁρθόδοξοι, οἱ ὁποῖοι, κατὰ κύριο λόγο, πρότειναν τὸν ὅρο τῆς «κοινωνίας» στὴν Καμπέρα².

¹ Βλέπε: **Gruenther Gassmann**. What is Faith and Order? Paper presented to a Faith and Order consultation with Younger Theologians. Turku, Finland, 3-11 August 1955.

² Γιὰ τὴν ἐκκλησιολογικὴ σημασία τοῦ ὅρου «κοινωνία» ἀπὸ Ὁρθοδόξου ἀπόψεως βλέπε τὴ σημαντικὴ ἀνάλυση ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Περγάμου Ἰωάννη Δ. Ζηζιούλα. **John D. Zizioulas**. Being as Communion. Studies in Personhood and the Church. ST VLADIMIR'S SEMINARY PRESS. Crestwood, New York, 1985. Τοῦ ἰδίου: Communion and Otherness.

Αυτό καθίσταται φανερό από το Μήνυμα τῆς Διασκέψεως στήν 10η παράγραφο:

14. «Συγκεκριμένες προκλήσεις ἴστανται ἐνώπιον τῶν Ἐκκλησιῶν. Σέ σχέση με τήν πίστη, οἱ Ἐκκλησίες πρέπει νά συνεχίσουν νά διερευνοῦν με ποῖο τρόπο θά ὁμολογοῦν τήν κοινή μας πίστη ἐντός τοῦ πλαισίου τῶν πολλῶν πολιτισμῶν καί θρησκειῶν, τῶν πολλῶν κοινωνικῶν καί ἐθνικῶν συγκρούσεων μέσα στά ὁποῖα ζοῦμε. Μία τοιαύτη ὁμολογία τονίζει τήν ἀνάγκη γιά βαθύτερη κατανόηση τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ ἀποστολικοῦ της χαρακτήρα ὑπό τὸ φῶς τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Σέ σχέση με τή ζωή, οἱ Ἐκκλησίες πρέπει νά κάνουν τολμηρά συγκεκριμένα βήματα πρὸς τήν πλήρη κοινωνία, ἰδιαίτερος δὲ πραγματοποιώντας ὅλα ὅσα εἶναι δυνατὰ ὥστε νά φθάσουν στήν ἀπό κοινοῦ ἀναγνώριση τοῦ βαπτίσματος, σὲ συμφωνία γιά κοινή συμμετοχὴ στήν Εὐχαριστία καί ἀμοιβαία ἀναγνώριση τῆς Ἱερωσύνης. Σέ σχέση με τή μαρτυρία, οἱ Ἐκκλησίες πρέπει νά λάβουν ὑπ' ὄψη τίς συνέπειες τῆς κοινωνίας γιά μία ὑπεύθυνη φροντίδα γιά τή δημιουργία, γιά δίκαιη κατανομή τῶν πηγῶν τοῦ κόσμου, γιά τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τοὺς πτωχοὺς καί περιθωριοποιημένους, καί γιά κοινὸ καί ἀμοιβαῖο σεβασμὸ γιά τὸν εὐαγγελισμό, ὁ ὁποῖος καλεῖ τὸν καθένα σὲ κοινωνία με τὸν Θεὸ ἐν Χριστῷ. Ἀλλά, ὑπεράνω των ἰδιαίτερων αὐτῶν προκλήσεων, οἱ Ἐκκλησίες καί ἰδιαίτερος ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνηση, καλοῦνται νά μεταστραφοῦν πρὸς τὸν Χριστό, γεγονός πὸν ἀπαιτεῖ ἡ πραγματικὴ κοινωνία στοὺς χρόνους μας».

15. Ἡ Διάσκεψη αὐτὴ προσπάθησε νά σπάσει τὸ φράγμα τῆς «ἀρχῆς τοῦ Λάντ», προτείνοντας στίς Ἐκκλησίες νά προχωρήσουν πέρα ἀπὸ αὐτό. «Πρέπει νά προχωρήσουν περισσότερο. Ἡ ἐνότητα σήμερα καλεῖ σὲ δομὲς ἀμοιβαίας εὐθύνης». Ἔτσι, περιγράφεται ἡ ἐννοια καί τὸ περιεχόμενο τῆς κοινωνίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀπουσιάζει βέβαια ἡ ἐννοια τῆς κοινωνίας κατὰ τὸ τριαδολογικὸ πρότυπο, κύριο σημεῖο τῆς συμβολῆς τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας καί Ἐκκλησιολογίας.

β) Ἡ Πίστις καί Τάξις ὡς Ἐπιτροπὴ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

16. Μετὰ τήν ἴδρυση τοῦ ΠΣΕ τὸ 1948, ἡ Πίστις καί Τάξις ἐντάχθηκε σὲ αὐτό, ὅπως καί ἡ Ἐπιτροπὴ Ἱεραποστολῆς καί Εὐαγγελισμοῦ, ὡς μία τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Συμβουλίου, ἔστω με προνομιακὲς ἰδιαιτερότητες, οἱ ὁποῖες καθορίζονται ἀπὸ τὸ Καταστατικὸ τῆς Πίστεως καί Τάξεως καί ἀπὸ τοὺς Κανονισμοὺς Λειτουργίας της.

17. Ἡ μακρὰ συνεργασία τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως μὲ τὸ ΠΣΕ ἦταν καρποφόρα. Δὲν θὰ ἀναπτύξουμε τὸ μέγεθος τῆς συνεργασίας αὐτῆς, ἀλλὰ θὰ ἐντοπίσουμε τὰ θέματα ἐκεῖνα ποὺ μᾶς ἀφοροῦν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄμεσα, δηλαδή, τὸ πῶς ἡ Πίστις καὶ Τάξις ἐνέπνευσε τὴν ὅλη θεολογικὴ προσπάθεια τοῦ ΠΣΕ γιὰ τὴν ἐνότητα. Μποροῦμε καὶ ἐμεῖς μὲ τὴ σειρά μας νὰ ἐπιβεβαιώσουμε καὶ νὰ ἐπαναλάβουμε ὅτι τὸ ΠΣΕ θὰ ἦταν ἀδύναμο νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴν κλήση του νὰ διακονήσῃ τὸ σκοπὸ τῆς ἐνότητας τῶν Ἐκκλησιῶν χωρὶς τὴν Ἐπιτροπὴ Πίστεως καὶ Τάξεως. Ἡ θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν ἐντάξῃ στὶς ὑψηλὲς προτεραιότητές του, ἢ θὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ παρόμοια Ἐπιτροπὴ, ἢ θὰ ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἓνας Ὄργανισμὸς μὲ κοινωνικὴ καὶ μόνον διακονία. Θὰ ἦταν παράλειψη ἢ μὴ παραδοχὴ ὅτι παρόμοιο ρόλο, ἀλλὰ σὲ τελείως διαφορετικὸ προσανατολισμὸ, διαδραματίζει καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ Ἱεραποστολῆς καὶ Εὐαγγελισμοῦ καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτό, στὴ νέα ἀναδόμηση τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ ΠΣΕ, οἱ Ἐπιτροπὲς Ἱεραποστολῆς καὶ Εὐαγγελισμοῦ καὶ Πίστεως καὶ Τάξεως ἀνήκουν στὴν ἴδια ἐνότητα.

18. Ἡ συνεργασία τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως μὲ τὸ ΠΣΕ γιὰ ζητήματα ἐνότητας, ἐκκλησιολογικὰ καὶ εὐρύτερα θεολογικὰ θέματα εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴ διαμόρφωση ποικίλων προτάσεων καὶ μορφῶν ἐνότητας (models of unity). Ἀναφέρουμε μὲ πολλὴ συντομία τὶς κύριες προτεινόμενες μορφὲς ἐνότητας. Στόχος μου δὲν εἶναι νὰ παρουσιάσω πλήρη τὴν ἱστορία καὶ τὴν πορεία ποὺ ἀκολούθησε ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνηση γιὰ τὴν ἐνότητα, ἀλλὰ νὰ λάβουμε μία μικρὴ γεύση τῆς πορείας ποὺ ἀκολούθησε ἡ ἔννοια τῆς ἐνότητας τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἦδη, ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματά της ἡ Πίστις καὶ Τάξις προβληματίσθηκε γιὰ τὸ ποῖα εἶναι τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ πρέπει νὰ περιλαμβάνει ἡ ἀναζητούμενη ἐνότητα; Μέχρι ποίου βαθμοῦ εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ ποικιλία; Ὑπὸ ποῖα μορφή εἶναι δυνατὴ ἡ βίωση καὶ ἡ ἔκφραση τῆς ἐνότητας; Μέσα ἀπὸ τὶς διεργασίες καὶ θεολογικὲς συζητήσεις καὶ ζυμώσεις ἀποκρυσταλλώθηκαν διάφορες μορφὲς τῆς προτεινόμενης ἐνότητας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν.

19. **Ὄργανικὴ ἐνότητα.** Δύο Γενικὲς Συνελεύσεις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν πρότειναν τὴ λεγόμενη ὀργανικὴ ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν (organic union/unity) (Νέο Δελχὶ 1961, Οὐψάλα 1968). Ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Νέου Δελχὶ διατύπωσε ὡς ἀκολουθῶς τὴν πρόταση γιὰ τὴ μορφή τῆς ἀναζητούμενης ἐνότητας: «Πιστεύουμε ὅτι ἡ ἐνότητα, ἢ ὁποῖα εἶναι ἐξ ἴσου θέλημα καὶ δῶρο τοῦ Θεοῦ στὴν Ἐκκλησία Του, κατέστη ὁρατὴ σὲ ὅλους σὲ κάθε τόπο ὅπου βρίσκονται οἱ βαπτισμένοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὸν ὁμολογοῦν ὡς Κύριον καὶ Σωτῆρα καὶ ὁδηγήθηκαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σὲ μία πλήρη καὶ δεσμευτικὴ ἀδελφότητα (fellowship), διατηρώντας τὴ μία ἀποστολικὴ πίστη, κηρῦσσοντας τὸ ἓνα εὐαγγέλιον,

κλώντας τὸν ἕνα ἄρτο, συνερχόμενοι σὲ κοινὴ προσευχὴ καὶ ἔχοντας ἐνιαίαν ὀργανικὴ ζωὴ (*corporate life*), προάγοντας τὴν ἀπὸ κοινοῦ ὁμολογία καὶ διακονία πρὸς ὅλους, καὶ οἱ ὅποιοι, συγχρόνως, εἶναι ἐνωμένοι μὲ ὅλη τὴ Χριστιανικὴ ἀδελφότητα σὲ ὅλους τοὺς τόπους καὶ σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε τὸ ὑπόργημα καὶ τὰ μέλη νὰ γίνονται ἀποδεκτὰ ἀπὸ ὅλους καὶ ὅλοι μποροῦν νὰ ἐνεργοῦν καὶ νὰ ὁμιλοῦν ἀπὸ κοινοῦ, ὅπως οἱ περιπτώσεις τὸ ἀπαιτοῦν γιὰ τὸ ἔργο τὸ ὁποῖο ὁ Θεὸς καλεῖ τὸ λαό του»³. Δὲν θὰ σχολιάσουμε οὔτε τὸ στυλ τοῦ κειμένου, πού ἐμφανίζει τὴν ὀργανικὴ ὁρατὴ ἐνότητα ὡς ἤδη μία πραγματικότητα, αὐτὸ ἄλλωστε ἰσχύει γιὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ ΠΣΕ καὶ τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, οὔτε καὶ τὴ βασικὴ ἐκκλησιολογία περὶ τῆς ἐνότητας, γιὰ τὴν ὁποία ὑπάρχουν πολλὲς παρατηρήσεις. Ἐπισημαίνουμε μόνο, ὅτι ἡ ὀργανικὴ αὐτὴ ἐνότητα ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑποκρύπτει τὴν ἐκκλησιολογία τοῦ ἀποστόλου Παύλου περὶ τοῦ ἐνὸς σώματος καὶ τῶν πολλῶν μελῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπαριθμεῖ τὰ στοιχεῖα τὰ κρινόμενα ὡς ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ἐνότητα.

20. Ὡς δευτέρη μορφή ἐνότητας προτάθηκε ἀπὸ τὴ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Ναϊρόμπι (1975) ἡ «**συνοδικότητα τῶν Ἐκκλησιῶν**» (*Conciliar fellowship*). Τῆς προτάσεως αὐτῆς προηγήθηκε ἡ συζήτηση τῆς ἐννοίας τῆς συνοδικότητος ἀπὸ τὴ Διαρκὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως στὴ Σαλαμάνκα τὸ 1973, ἐκφράζοντας τὴν εὐχὴ νὰ ἔλθει ἡ ἡμέρα ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποία θὰ πραγματοποιηθεῖ μία συνοδικὴ συνάντηση πού νὰ φανερώσει τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἔτσι, ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Ναϊρόμπι ὄριζε τὴ συνοδικὴ ἐνότητα ὡς ἀκολουθῶς. «Ἡ μία Ἐκκλησία πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἡ συνοδικότητα τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖες εἶναι μεταξύ τους πραγματικὰ ἐνωμένες. Μέσα σὲ αὐτὴ τὴ συνοδικότητα τῆς ἀδελφότητος κάθε τοπικὴ Ἐκκλησία, σὲ κοινωνία μὲ τὶς ἄλλες τοπικὲς Ἐκκλησίες, κατέχει τὴν πληρότητα τῆς καθολικότητος, ὁμολογεῖ τὴν ἀποστολικὴ πίστη, καὶ κατὰ συνέπεια ἀναγνωρίζει ὅτι οἱ ἄλλες ἀνήκουν στὴν ἴδια Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καθοδηγούμενες ἀπὸ τὸ ἴδιο Πνεῦμα... Κάθε Ἐκκλησία ἀποσκοπεῖ νὰ διατηρεῖ σταθερὲς σχέσεις μὲ τὶς ἀδελφές τῆς Ἐκκλησίας, ἐκφραζόμενες κατὰ τὶς συνοδικὲς συνελεύσεις ὅταν αὐτὸ ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς κοινῆς κλήσεώς τους». Ἐπισημαίνεται καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ διαφορετικὴ κατανόηση καὶ πρακτικὴ τῆς συνοδικότητος ἀπὸ κάθε Ἐκκλησία, γεγονός πού καθιστᾷ καὶ αὐτὴ τὴ μορφή ἐνότητας δύσκολη.

21. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς προτεινόμενες μορφὲς ἐνότητας, ἡ Παγκόσμια Λουθηρανικὴ Ὁμοσπονδία πρότεινε τὴν «**καταλλαγὴ τῆς ποικιλίας**» (*reconciled diversity*), σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, οἱ ὑπάρχουσες ὁμολογιακὲς διαφορὲς μποροῦν νὰ τύχουν ἀναγνωρίσεως ὄχι ὡς τελικὴ

³ Dictionary of the Ecumenical Movement, p. 1040, πρώτη στήλη.

μορφή ενότητας, αλλά ως ὄχημα γιὰ τὴν ἀπόκτηση μιᾶς γενικῆς χριστιανικῆς ταυτότητας. Αὐτὸ φανερῶνει βεβαίως τὴ δυσκολία υπερβάσεως τῶν ὁμολογιακῶν ταυτοτήτων καὶ προτείνεται ἡ ἔνταξή τους στὴ γενικότερη ἔννοια τῆς ποικιλίας.

22. Τέλος, ἐκ μέρους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ Καρδινάλιος Willebrands πρότεινε ὡς ἐκκλησιολογικὸ πλαίσιο καὶ μορφή ενότητας τὴν «κοινωνία τῶν κοινωνιῶν» (communion of communions). Σύμφωνα μὲ τὴν πρόταση αὐτή, οἱ Ὁμολογίες θὰ συνεχίσουν νὰ ὑπάρχουν ἐντὸς ἐνὸς εὐρύτερου ἐκκλησιαστικοῦ πλαισίου, ἔχοντας κοινὸ δόγμα, κοινὰ μυστήρια καὶ τὴ βασικὴ κεχειροτονημένη ἱερωσύνη, διατηρώντας, ἐν τούτοις, τὰ ιδιαίτερα ὁμολογιακὰ χαρακτηριστικὰ τῆς λειτουργικῆς ζωῆς, τῆς πνευματικότητας κ.λπ., ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Ρώμης νὰ ἀσκεῖ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας τὸ μοναδικὸ ὑπόρρημα διακονίας τῆς ενότητας.

23. Οἱ συζητήσεις γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ενότητας καὶ οἱ διάφορες προτάσεις γιὰ τὴ μορφή τῆς ενότητας φανερῶνουν, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴς δυσκολίες ποὺ παρουσιάζονται ὡς πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενο ἀπὸ τὴς Ἐκκλησίας σκοπὸ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν κατὰ καιροὺς καὶ ἀπὸ τὴς Ἐκκλησίας ἢ καὶ τὴ θεολογία διαφορετικὴ κατανόηση τῆς εννοίας τῆς ενότητας. Εἶναι προφανὲς ὅτι πολλὲς προτάσεις καὶ ἀπόψεις συζητήθηκαν πλειστάκις κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας τόσο τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, ὅσο καὶ γενικότερα τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Εἶναι ἐξ ἴσου προφανὲς ὅτι οἱ δυσκολίες ὑπάρχουν λόγῳ τῶν διαφορετικῶν καὶ πολλῶν ἐκκλησιολογιῶν, εἴτε τῶν λεγομένων ἱστορικῶν Ἐκκλησιῶν εἴτε τῶν νέων καὶ φιλελευθέρων Ἐκκλησιῶν καὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ομάδων⁴. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἡ παρουσίαση ἢ ἡ ἀπαρίθμησή τους, ἄλλωστε, ἡ σύνθεση τῆς Ὁλομελείας αὐτῆς τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως εἶναι ζωντανὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ἐκκλησιολογικῶν καὶ ὁμολογιακῶν ταυτοτήτων. Οἱ Ἠνωμένες καὶ πρὸς ἔνωσιν Ἐκκλησίες (United and Uniting Churches) υἰοθέτησαν τὴ λεγόμενη «κενωτικὴ ἐκκλησιολογία», σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἐκκλησίες μὲ τὴς διάφορες ὁμολογιακὰς πίστεις πρέπει νὰ εἶναι νὰ «πεθάνουν» γιὰ νὰ γεννηθεῖ μία ἐνιαία ἐκκλησιολογία.

24. **Ὁρατὴ ενότητα.** Τόσο τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, ὅσο καὶ ἡ Πίστις καὶ Τάξις, πρὸς περιγραφὴ τῆς ἐπιδιωκόμενης ενότητας, υἰοθέτησαν τὸν ὄρο τῆς «ὄρατῆς ενότητας» (visible unity) στὰ ἀντίστοιχα

⁴ Βλέπε τὴ σημαντικὴ μελέτη καὶ παρουσίαση τῶν ποικίλων ἐκκλησιολογιῶν στὸ ἔργο τοῦ **Veli-Matti Karkkainen**. An Introduction to Ecclesiology. Ecumenical, Historical and Global Perspectives. IVP Academic, 2002.

κείμενα τῶν Καταστατικῶν τους, ὅπως καὶ στοὺς σύνολο τῶν κειμένων τους. Μὲ τὴν χρῆση τοῦ ὄρου «ὄρατὴ ἐνότητα» τῆς Ἐκκλησίας γίνεται προσπάθεια νὰ ἀπαντηθεῖ τὸ βασικὸ ἐρώτημα, ποῖα ἐνότητα ἀναζητοῦμε; Ἔτσι, ὁ ὄρος τῆς «ὄρατῆς ἐνότητας» ἔχει τὴ δική του πορεία καὶ τὴ δική του ἱστορία μέσα στὴ διαδικασία γιὰ τὴν ἀναζήτηση τῆς ἐνότητας, μὲ κεντρικὸ φορέα τῶν συζητήσεων τὴν Πίστη καὶ Τάξη. Ὀντως, ἡ πρώτη Παγκόσμια Διάσκεψη τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως (Λωζάννη 1927), ἂν καὶ δὲν κατόρθωσε νὰ διατυπώσῃ ἀπάντηση στοὺς ἐρωτήματα γιὰ τὸ ποῖα εἶναι ἡ φύση τῆς ἐπιδιωκομένης ἐνότητας, ἔκανε τὴν πρώτη διάκριση μεταξὺ τῆς ἀοράτου Ἐκκλησίας, τῆς πραγματικῆς, στὴν ὁποία ἀνήκουν ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ πιστοὶ σὲ ὅλη τὴ γῆ, εἴτε αὐτοὶ ἀνήκουν ἢ ὄχι σὲ ἐκκλησιαστικὸ ὄργανισμό, καὶ τῆς ὄρατῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία κατέστη ὄρατὴ ἔνεκα τοῦ Χριστολογικοῦ γεγονότος⁵. Ἡ διάκριση αὐτὴ προκαλεῖ πολλές καὶ μεγάλες ἀντιδράσεις καὶ ἀπορρίπτεται ἀπὸ πολλές Ἐκκλησίες ἔνεκα τῶν διαφορετικῶν Ἐκκλησιολογιῶν τους.

25. Ὁ ὄρος «ὄρατὴ ἐνότητα» υἱοθετήθηκε στὴ συνέχεια ἀπὸ τὶς Γενικὲς Συνελεύσεις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, Νέου Δελχί (1961) καὶ Οὐψάλας (1968). Ἡ μὲν πρώτη συνέδεσε τὴν ἔννοια τῆς ὄρατῆς ἐνότητας μὲ τὴν ἐνότητα «ὅλων σὲ κάθε τόπο» (all in each place), ἐνῶ ἡ δεύτερη μετακινήθηκε ἀπὸ τὴν ὄρατὴ ἐνότητα «ὅλων σὲ κάθε τόπο», στὴν ὄρατὴ ἐνότητα «σὲ ὅλους τοὺς τόπους» (in all places) καὶ «σὲ ὅλους τοὺς χρόνους» (in all ages) «Πρέπει νὰ συνεχίσουμε τὴν ἀναζήτηση τῆς ἐνότητας ὅλων τῶν Χριστιανῶν μὲ μία κοινὴ ὁμολογία πίστεως, μὲ τὴ διατήρηση τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς Εὐχαριστίας καὶ μὲ τὴν ἀναγνώριση τῆς Τερωσύνης γιὰ ὅλη τὴν Ἐκκλησία... Αὐτὸ συνιστᾷ κλήση πρὸς τὶς Ἐκκλησίες σὲ ὅλους τοὺς τόπους νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι ἀνήκουν μαζὶ καὶ καλοῦνται νὰ δραστηριοποιῶνται ἀπὸ κοινῶν. Σὲ χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο ἡ ἀνθρώπινη ἀνεξαρτησία εἶναι τόσο προφανής, εἶναι ἀκόμα περισσότερο ἐπιβεβλημένο νὰ καταστήσουν ὄρατους τοὺς δεσμοὺς οἱ ὁποῖοι ἐνώνουν τοὺς Χριστιανούς σὲ μία παγκόσμια ἀδελφότητα». Σήμερα, ὁ ὄρος «ὄρατὴ ἐνότητα» χρησιμοποιεῖται εὐρέως σὲ ὅλα τὰ κείμενα τοῦ ΠΣΕ, τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως καὶ ἀλλαχοῦ.

26. Ἡ σύντομη ἀναφορὰ μου στὴν ἱστορία τοῦ ὄρου «ὄρατὴ ἐνότητα» μὲ ὀδηγεῖ σὲ ἓνα βασικὸ κατὰ τὴν ἀποψή μου ἐρώτημα, ποῦ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσει. Ποῖα εἶναι ἡ κατανόηση τοῦ ὄρου σήμερα, μετὰ ἀπὸ τὴν χρῆση καὶ τὴν κατάχρηση τοῦ ὄρου; Πῶς σήμερα οἱ Ἐκκλησίες κατανοοῦν καὶ ὀρίζουν τὴ φύση τῆς ἐνότητας τῶν Ἐκκλησιῶν; Ποῖα τὰ σύγχρονα δεδομένα, τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν τὴ ζωὴ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλοτε εἶναι

⁵ Βλέπε: **Peter Neunser**. Théologie oecumenique. La quête de l'unité des Eglises chrétiennes. Les Editions du CERF, Paris 2005, p. 56.

ένισχυτικά τῆς προσπάθειάς τους γιὰ τὴν ἐνότητα, ἄλλοτε δὲ καθίστανται ἐμπόδιο στὴν προσπάθειά τους αὐτή; Θὰ υπέβαλλα ἀκόμη καὶ τὰ ἐρωτήματα: ἐπιθυμοῦν ὄντως σήμερα οἱ Ἐκκλησίες τὴν ἐνότητά τους, ἢ καὶ, ἐπιπρόσθετα, μία ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι δυνατὴ ὑπὸ τὰ δεδομένα ποὺ ἔχουμε ἐνώπιόν μας τῶν ποικίλων καὶ ἀντίθετων μεταξὺ τους ἐκκλησιολογιῶν ἢ καὶ τῆς ὑπάρξεως χριστιανικῶν ὁμάδων χωρὶς ἐκκλησιολογικὴ βάση; Περὶ τῆς ἐνότητας ποίῳν Χριστιανῶν ὁμιλοῦμε, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τὸ γεγονός ὅτι τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν Χριστιανῶν εἶτε ἀρνοῦνται νὰ συμμετάσχουν σὲ αὐτὴ τὴ διαδικασία, εἶτε ἀπορρίπτουν τὴν Οἰκουμενικὴ Κίνηση;

γ) Θεολογικὲς μελέτες καὶ δημοσιεύσεις κειμένων ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Πίστεως καὶ Τάξεως.

27. Ἡ Πίστις καὶ Τάξις ἔθεσε τὸ δάκτυλο ἐπὶ τὸν τύπο τῶν ἡλῶν μὲ τὴν ἐξέταση σημαντικῶν θεμάτων, ποὺ εἶτε διαιροῦν τὶς Ἐκκλησίες εἶτε ἀποτελοῦν τοὺς θεμελίους λίθους τῆς μεταξὺ τους ἐνότητας. Γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ὁρατῆς ἐνότητας ἔγιναν μακρὲς καὶ ἐπίπονες θεολογικὲς συζητήσεις, εἶτε στὴν Ὀλομέλεια τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως εἶτε στὴ Διαρκὴ Ἐπιτροπὴ, εἶτε καὶ στὶς Παγκόσμιες Διασκέψεις, εἶτε σὲ Γενικὲς Συνελεύσεις καὶ ἄλλες σχετικὲς συναντήσεις τοῦ ΠΣΕ. Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν τῶν συζητήσεων εἶναι ἡ σημαντικὴ παραγωγή θεολογικῶν μελετῶν.

28. Μεταξὺ τῶν μελετῶν ὑπενθυμίζουμε τὸ πλέον διαδεδομένο κείμενο τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, «Βάπτισμα, Εὐχαριστία, Ἱερωσύνη» (Baptism, Eucharist, Ministry=BEM). Δὲν θὰ προβοῦμε σὲ ὁποιοδήποτε σχολιασμὸ τοῦ κειμένου. Ἀναφέρουμε μόνον ὅτι, ἔπειτα ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ κειμένου αὐτοῦ, διαφάνηκε ἡ ἀναγκαιότητα τῆς περαιτέρω μελέτης τῆς ἐκκλησιολογίας. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναληφθείσας προσπάθειας ἦταν τὸ εὐρισκόμενο σήμερα ἐνώπιόν μας ἐκκλησιολογικὸ κείμενο, «Ἡ φύσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας», στὸ ὁποῖο καλοῦμαστε νὰ δώσουμε τὶς ἀναμενόμενες ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα ποὺ τίθενται ἀπὸ αὐτό.

29. Ἡ ἐκκλησιολογία, ὅπως ἔχει τεθεῖ μέχρι τοῦ παρόντος γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς φύσεως καὶ τῶν κριτηρίων τῆς ὁρατῆς ἐνότητας, γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα περιελάμβανε καθαρὰ ἐκκλησιολογικὰ ζητήματα, ποὺ πηγάζουν μέσα ἀπὸ τὴ θεολογία καὶ τὴ ζωὴ τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως, ἡ Γραφὴ ἢ Παράδοση καὶ οἱ παραδόσεις, ἡ κοινὴ διατύπωση τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ μυστήρια κ.λπ. Ἀκολούθως ἔγινε προσπάθεια νὰ συζητηθοῦν καὶ οἱ λεγόμενοι μὴ θεολογικοὶ παράγοντες ποὺ διαιροῦν τὶς Ἐκκλησίες. Ἔτσι, μὲ τὴν ὁρατὴ

ένότητα τῶν Ἐκκλησιῶν συνδέθηκαν κοινωνικά ζητήματα, ὅπως τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῶν φυλετικῶν διακρίσεων, τῆς θέσεως τῆς γυναίκας στήν Ἐκκλησία κ.λπ. Ἡ ὄρατὴ ένότητα εἶναι δυνατὴ, σύμφωνα μὲ τὴν προοπτικὴ αὐτὴ τῶν μὴ θεολογικῶν παραγόντων, μόνο μὲ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ένότητας τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Ὅσο συνεχίζεται ἡ διάσπαση τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας εἶναι ἀδύνατη ἡ ένότητα τῶν Ἐκκλησιῶν.

30. Ἡ ἐκκλησιολογικὴ συζήτηση στὰ διάφορα επίπεδα μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι συνεχίσθηκε μὲ τὴ συμβολὴ τῆς προηγούμενης συνάντησης τῆς Ὀλομελείας τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως στήν Κουάλα Λούμπουρ τῆς Μαλαισίας, στήν ὁποία τέθηκε μία ἄλλη παράμετρος, αὐτὴ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησιολογίας μέσα σὲ ἓνα πλουραλιστικὸ περιβάλλον καὶ κυρίως σὲ σχέση μὲ τὶς ἄλλες θρησκείες καὶ πίστεις ἀνὰ τὸν κόσμος⁶. Οἱ προηγηθέντες διάφοροι διαθρησκειακοὶ διάλογοι ἔθεσαν προβληματισμοὺς γιὰ τὴν ἀρμονικὴ συνεργασία μεταξὺ τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου καὶ γιὰ τὴν εἰρηνικὴ συνύπαρξη, ἔγινε δὲ προσπάθεια μιᾶς συγκριτικῆς θεολογικῆς προσέγγισης. Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Κουάλα Λούμπουρ θέλησε νὰ ὑπερβεῖ αὐτὸ τὸ στάδιο καὶ νὰ ἐξετάσει, μέσα ἀπὸ τὴ Χριστολογία καὶ ἀνθρωπολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς δόξαν Θεοῦ» (Ρωμ. 15:7), τὴ δυνατότητα ἀναπτύξεως μιᾶς ἐκκλησιολογίας ποὺ νὰ μὴ εἶναι ἀποκλειστικὴ καὶ ἀπορριπτικὴ τῶν ἄλλων θρησκειῶν. Ποία δηλαδὴ εἶναι ἡ θέση καὶ ἡ σχέση τῶν μὴ χριστιανικῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης; Ποῦ καὶ πῶς προσφέρεται ἡ σωτηρία; Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ περιορίζεται σὲ μόνη τὴ βιβλικὴ τοιαύτη; Ἔτσι, ἡ Χριστολογία, οἱ ἄλλες θρησκείες καὶ τὰ ἀνωτέρω ἐρωτήματα εἶναι σημαντικὰ γιὰ τὴ σύγχρονη ἐκκλησιολογία⁷. Ἐπιπρόσθετα, οἱ ἄλλες ὑπὸ ἐπεξεργασία θεολογικὲς μελέτες, ὅπως ἡ «Ἠθικὴ Διάκριση στὶς Ἐκκλησίες» (Moral Discernment in the Churches) καὶ «Παράδοση καὶ Παραδόσεις. Ἡ χρῆση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀὐθεντιῶν» (Tradition and traditions. The use of Church Authorities), εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς διευρύνσεως τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ

⁶ Βλέπε: **Faith and Order at the Crossroads. Kuala Lumpur 2004.** The Plenary Commission Meeting. Edited by Thomas F. Best. Faith and Order Paper No. 196. WCC Publications, Geneva 2005. Διδάκτορος Βασιλείου (ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ) Μητροπολίτου Κωνσταντίας-Αμμοχώστου. Ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία - Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν. Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιολογία καὶ πολλότητα. Παράδειγμα ἐρμηνείας τοῦ σύγχρονου Πλουραλισμοῦ. Πρακτικὰ Διεθνoῦς Πολιτικοῦ Συνεδρίου. ΕΘΝΟΣ, ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ – ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ. 17-19 Ἀπριλίου, 2005. Ἀθήνα, Ἑλλάδα.

⁷ Βλέπε: Rev. Prof. **S. Mark Heim**. Sharing Our Differences. Koinonia and the Theology of Religious Plurality. In: Faith and Order at the Crossroads. Kuala Lumpur 2004. op. cit. pp. 309-332.

προβληματισμοῦ καὶ τῆς ἐξετάσεως ζητημάτων ποῦ διαιροῦν τὶς Ἐκκλησίες σήμερα.

δ) Πίστις καὶ Τάξις. Παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον.

31. Ἡ Πίστις καὶ Τάξις, ὅπως διαπιστώνουμε ἀπὸ τὶς προηγούμενες ἀναφορές μας, ἔχει ἐπιτελέσει σημαντικό ἔργο καὶ μεγάλα βήματα, ὑποβοηθώντας τὶς Ἐκκλησίες στὴν ἀναζήτηση τῆς ἐνότητάς τους. Εἴτε ὡς κίνημα εἴτε ὡς ἐπιτροπὴ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, συνέβαλε τὰ μέγιστα στὴν ἀνάπτυξη τῶν διμερῶν καὶ πολυμερῶν θεολογικῶν διαλόγων.

32. Ἔχω πεῖ στὴ ἀρχὴ ὅτι κρίνω πῶς ἡ παρούσα συνάντηση τῆς Ὀλομελείας τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως εἶναι σημαντικὴ γιὰ ποικίλους λόγους. Αὐτοὶ ἀφοροῦν τὴν ἴδια τὴν Ἐπιτροπὴ στὶς σχέσεις της εἴτε μὲ τὸ ΠΣΕ εἴτε μὲ τὶς Ἐκκλησίες μέλη. Ἔχω τὴν πεποίθηση καὶ τὴ βεβαιότητα ὅτι τὸ ἔργο τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως ἐκτιμᾶται τόσο ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ΠΣΕ.

33. Τὸ θέμα τῆς παρουσίας Ὀλομελείας, «Κεκλημένοι εἰς μίαν Ἐκκλησίαν», ἄπτεται τοῦ συνόλου τοῦ ἔργου τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεώς της ὡς κινήματος γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ μεταγενέστερα ὡς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΣΕ. Ἡ παρούσα Ὀλομέλεια καλεῖται νὰ καθορίσει τὴ βούληση τῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ τὸ θέμα τῆς ἐνότητας καὶ νὰ ἐπαναπροσδιορίσει τὴ φύση τῆς ἐπιδιωκομένης ἐνότητας. Μὲ ἄλλα λόγια, καλούμεθα νὰ ἀνοίξουμε νέους ὁρίζοντες, νὰ χαράξουμε νέες προοπτικὲς καὶ νὰ προδιαγράψουμε νέους ὄραματισμοὺς σ' αὐτὴ τὴν κλήση γιὰ τὴν ἐνότητα, οὕτως ὥστε νὰ ἐξέλθουμε ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα καὶ τὶς κατὰ καιροὺς διακυμάνσεις στὴν Οἰκουμενικὴ Κίνηση, στὴ ζωὴ τῶν Ἐκκλησιῶν μας καὶ στὶς σχέσεις μεταξύ τους μέσα σὲ μίαν συνεχῶς μεταβαλλόμενη κοινωνία. Σὲ τελικὴ ἀνάλυση, ἐκεῖνο ποῦ κρίνεται εἶναι ἡ ἱκανότητα καὶ ἡ ἀξιοπιστία τῶν Ἐκκλησιῶν μέσα στὸν κόσμον νὰ μεταδώσουν τὸ ἐνοπιὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ.

34. Τὸ ἔργο τῆς Ὀλομελείας θὰ καθορίσει τὸ μέλλον καὶ θὰ βοηθήσει τὴν περαιτέρω πορεία τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως. Θὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι τὴν τελευταία περίοδο, ἔνεκα ἐνδογενῶν καὶ ἐξωγενῶν παραγόντων, παρατηρεῖται μίαν συρρίκνωση τῆς Ἐπιτροπῆς, εἴτε αὐτὴ εἶναι καταστατικὴ, ποῦ καθορίζει τὴ σχέση της μὲ τὸ ΠΣΕ, ὅπως π.χ. τὴν κατάργηση τοῦ προηγούμενου καθοριστικοῦ ρόλου τῆς Ὀλομελείας, εἴτε ἀφορᾷ τὸ Ἐπιτελεῖο μὲ τὴ μείωση τῶν στελεχῶν του, εἴτε ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικὴ πτυχή, μὲ ἀποτέλεσμα τὴ συρρίκνωση καὶ τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν θεολογικῶν μελετῶν. Ἔχουμε, ἐπίσης, δεχθεῖ κριτικὴ ὅτι ἡ

ένασχόλησή μας με τὰ λεγόμενα «παραδοσιακά» θεολογικά ζητήματα δὲν ἀνταποκρίνονται στὴν ἡμερήσια διάταξη τοῦ ΠΣΕ καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ διευρύνουμε τοὺς ὀρίζοντες τῶν μελετῶν τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ νὰ καλύψουν καὶ τοὺς σύγχρονους κοινωνικούς προβληματισμούς.

35. Εἶναι προφανές ὅτι οἱ σύγχρονες προκλήσεις εἶναι πολλές καὶ δὲν ἀφήνουν ἀνεπηρέαστη τὴ ζωὴ τῶν Ἐκκλησιῶν μας. Νομίζω δὲ ὅτι ἡ Πίστις καὶ Τάξις δὲν ἐθελοτυφλεῖ ἐνώπιον αὐτῶν τῶν προκλήσεων. Ἐν τούτοις, ἡ ἱστορία καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμηθοῦν καὶ νὰ ὑποβιβασθοῦν. Ἡ ἀναζήτηση τῆς ἐνότητας τῶν Ἐκκλησιῶν πρέπει πάντοτε νὰ εὐρίσκεται στὸ ἐπίκεντρο τῶν δραστηριοτήτων τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως⁸. Ἄλλωστε, ἔχει λεχθεῖ κατ' ἐπανάληψη ὅτι ἡ Πίστις καὶ Τάξις εἶναι τὸ μεγαλύτερο βῆμα διεξαγωγῆς πολυμερῶν θεολογικῶν διαλόγων καὶ τὸ προνόμιο αὐτὸ δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθεῖ, δεδομένου καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι στὴν Πίστη καὶ Τάξη συμμετέχει καὶ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ὡς πλήρες μέλος, μὲ σημαντικὴ συμβολὴ στὶς μέχρι τοῦδε θεολογικὲς μελέτες τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως ἐπίσης καὶ μερίδα Πεντηκοστιανῶν. Τὰ κλισιὰ διαχωρισμοῦ «παραδοσιακῶν» καὶ «σύγχρονων» θεολογικῶν θεμάτων μόνο σύγχυση μπορεῖ νὰ ἐπιφέρουν, γιατί θέματα ποὺ ἔγιναν αἰτία διαιρέσεων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐφ' ὅσον συνεχίζουν νὰ ἀποτελοῦν τὴ λυδία λίθο τῶν διαιρέσεων εἶναι ἐξ ἴσου σύγχρονα γιὰ τὶς Ἐκκλησίες. Θὰ παραθέσουμε τοὺς λόγους τοῦ Μητροπολίτη Περγάμου Καθηγητῆ Ἰωάννη Ζηζιούλα γιὰ τὸ θέμα αὐτό.

36. «Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ παραμείνει στὸ κέντρο τοῦ ἔργου τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως καὶ πρέπει νὰ συνεχίσει τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ὁρατὴ ἐνότητα σὲ ὅλες τὶς θεμελιώδεις πλευρὲς (δομὴ, ἱερωσύνη, μυστήρια κ.λπ.). Ἀλλὰ αὐτὴ δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι μία ἐνότητα χωρὶς νόημα γιὰ τὶς ζωὲς τῶν ἀνθρωπίνων υπάρξεων –ἐξ ἴσου Χριστιανῶν καὶ μὴ Χριστιανῶν. Θὰ πρέπει νὰ εἶναι μία ἐνότητα ἢ ὁποῖα νὰ προσφέρει τὸν ἐσχατολογικὸ κόσμο, μὲ ἄλλα λόγια τὴν ὑψιστὴ ἐλπίδα καὶ ἐννοια, μία ἐνότητα ἢ ὁποῖα θὰ ἔχει ἐπίδραση στὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξη καὶ πολιτισμὸ. Κατὰ συνέπεια, δὲν θὰ πρέπει νὰ εἴμαστε ποτὲ ἰκανοποιημένοι μέχρις ὅτου οἱ συμφωνίες μας στὰ παραδοσιακὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς διαιροῦν, ἀποκαλύψουν τὴν εὐρύτερη σημασία ποὺ ἔχουν γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου. Τὸ ἰσοζύγιο μεταξὺ τῆς «ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας» καὶ τῆς «ἐνότητας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους» στὸ ἔργο τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως ἦταν σημαντικὸ ἀπὸ

⁸ Βλέπε: **Metropolitan John (Zizioulas)** of Pergamon. *Faith and Order yesterday, today and tomorrow.* **Gunther Gassmann.** *What is Faith and Order?* **Mary Tanner.** *What is Faith and Order?* (Papers prepared for a Faith and Order consultation with Younger Theologians held at Turku, Finland, 3-11 August 1995.

αὐτὴ τὴν ἄποψη. Ἐν τούτοις, πρέπει νὰ ἐπεκταθεῖ καὶ νὰ περιλάβει καὶ θέματα γιὰ τὸν μὴ ἀνθρώπινο κόσμο, ὅπως ἡ παρουσία τῆς οἰκολογικῆς κρίσεως καθιστᾷ τούτο ὄλο καὶ περισσότερο σαφές»

37. Ο Lukas Fischer διερωτᾶται γιὰ τὸ ποιες εἶναι οἱ σημαντικὲς κατευθύνσεις τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν τρίτη Χριστιανικὴ χιλιετία, γιὰ νὰ καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴ μία χιλιετία στὴν ἄλλη δὲν ἀνοιξε νέους ὀρίζοντες παρὰ τις πολλὲς ἀλλαγὲς ποὺ ἐπῆλθαν εἴτε στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τῶν Ἐκκλησιῶν, εἴτε στὶς σχέσεις μεταξύ τους, εἴτε ἔνεκα τῶν κοινωνικῶν, πολιτικῶν, ἠθικῶν καὶ οικονομικῶν ἀλλαγῶν στὴ φυσιογνωμία τοῦ σύγχρονου κόσμου. Ἔτσι, οἱ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι καθόρισαν τὴν ἱστορία τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τις προηγούμενες δεκαετίες συνεχίζουν νὰ ἐπιδροῦν ἀκόμα καὶ σήμερα. Οἱ διαιρέσεις μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν παραμένουν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν πρόβλημα ποὺ πρέπει νὰ βρεῖ τὴ λύση του⁹.

38. Βεβαίως, στὶς ἀνωτέρω κρίσεις τῶν σημαντικῶν προσωπικοτήτων τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, θὰ λέγαμε ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνηση γενικότερα καὶ εἰδικότερα ἡ Πίστις καὶ Τάξις ἔθεσαν τις βάσεις γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῶν διαιρέσεων κατὰ τὴν τρίτη χιλιετία. Ἡ ὕπαρξη καὶ ἡ συνέχιση τοῦ ἔργου τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως εἶναι ἀπόλυτα συνδεδεμένη μὲ τὴ βούληση τῶν Ἐκκλησιῶν μελῶν. Αὐτὲς θὰ πρέπει νὰ καθορίσουν τὸ μέλλον τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως καθὼς καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς ἡμερησίας διατάξεως, γιατί τὸ ἔργο τῆς εἶναι ἔργο τῶν Ἐκκλησιῶν μελῶν. Παρὰ τὴν καταστατικὴ ἄρση τοῦ καθοριστικοῦ ρόλου τῆς Ὀλομελείας, αὐτὴ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ συμβάλει οὐσιαστικὰ στὸ θεολογικὸ καὶ ἐκκλησιολογικὸ ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν, ἐν πρώτοις, μεταφέρει τὴ βούληση τῶν Ἐκκλησιῶν μελῶν γιὰ τὴν ἐνότητα. Ἐπιπροσθέτως, μεταφέρεται ὁ προβληματισμὸς τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν ἀνὰ τὸν κόσμο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ Διαρκὴς Ἐπιτροπὴ συζήτησε ἐπανειλημμένως τὴ δυνατότητα συμμετοχῆς τῶν μελῶν τῆς Ὀλομελείας στὰ διάφορα τρέχοντα θεολογικὰ προγράμματα.

39. Μέσα σὲ αὐτὰ τὰ πλαίσια, αὐτὸ ποὺ πιθανὸν θὰ πρέπει νὰ ζητήσῃ ἡ παροῦσα Ὀλομέλεια εἶναι ὅπως ἡ Πίστις καὶ Τάξις ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπὸ τὴν παροῦσα ἐσωτερικὴ δομὴ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καὶ ἀποκτήσῃ μεγαλύτερη αὐτοτέλεια γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἐπιτελεῖ τὸ ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο ἰδρύθηκε καὶ νὰ ἀναβαθμίσει τὸ

⁹ Βλέπε: Lukas Fischer. Major Trends in the Life of the Churches. In: A. History of the Ecumenical Movement. Volume 3, 1968-2000. Edited by John Briggs, Mercy Anba Oduyoye and Georges Tsetsis. World Council of Churches, Geneva 2004, pp. 23-50.

ρόλο της μέσα στον Ἐκκλησιαστικὸ αὐτὸ Ὄργανισμό. Τὸ σκεπτικὸ στηρίζεται, ἀφ' ἑνὸς μὲν, στὸ γεγονός τῆς ἱστορικότητος τοῦ κινήματος τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως ποὺ ἀναφέραμε πρὶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὴ συμμετοχὴ στὴν Ἐπιτροπὴ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὡς πλήρους μέλους καθὼς καὶ ἄλλων Ἐκκλησιῶν ποὺ δὲν εἶναι μέλη τοῦ ΠΣΕ. Ἐξ ἄλλου, τὸ σύνολο τῶν Ἐκκλησιῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς φανερῶνουν μεγάλο καὶ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ἔργο τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως.

ε) Καταληκτικὲς σκέψεις

40. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ ἐπαναλάβω μερικὲς ἀπὸ τὶς σκέψεις ποὺ ἀνέπτυξα στὴν Ἐκθεσὴ μου ἐνώπιον τῆς Διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν τελευταία τῆς συνάντησης πέρυσι στὸ Κάιρο τῆς Αἰγύπτου (17-21 Ἰουνίου 2008). Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, σχολιάζοντας τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύλου στὴν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολή: «μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ» (Ἐφ. 4:13), γράφει: «Εἰς τὴν ἐνότητα, φησί, τῆς πίστεως. Τουτέστιν, ἕως ἂν δειχθῶμεν πάντες μίαν πίστιν ἔχοντες. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐνότης πίστεως, ὅταν πάντες ἐν ᾧμεν, ὅταν πάντες ὁμοίως τὸν σύνδεσμον ἐπιγινώσκομεν. Μέχρι τότε ἐργάζεσθαι χρή. Ὅταν πάντες ὁμοίως πιστεύωμεν, τότε ἐνότης ἐστίν»¹⁰.

41. Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μία διαχρονικὴ ἀναζήτησις. Ἀρχίζει ἤδη μὲ τὶς πρῶτες ἀναφορὰς στὴν Καινὴ Διαθήκη. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς στὴν Ἀρχιερατικὴ του προσευχῆ, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ Σταυροῦ, προσευχήθηκε γιὰ τοὺς Μαθητὲς καὶ τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων, «ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν ...» (Ἰω. 17:21). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἐπίσης, κάνει τὶς δικές του ἀναφορὰς γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ ἀναπτύσσει τὴν ἐκκλησιολογικὴ εἰκόνα τοῦ «σώματος καὶ τῶν μελῶν» γιὰ νὰ καταστήσει σαφὲς τὸ νόημα καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας.

42. Ἐν κατακλείδι, θὰ ἐπαναλάβουμε αὐτὴ τὴν προσευχὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ «ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σὺ μὲ ἀπέστειλας» (Ἰω. 17:21), λόγοι ποὺ ἀποτελοῦν ὑψίστη κλήσις πρὸς ὅλους ἡμᾶς ὥστε νὰ γίνουμε μία ἀδιαίρετη Ἐκκλησία.

¹⁰ Ὁμιλία εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ΙΑ'. PG 62, 83.